

Dar kartą apie lietuvių prielinksninius vietovardžius

VITALIJA MACIEJAUSKIENĖ

Lietuvių kalbos institutas, P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius

El. paštas: vitalijam@lki.lt

Straipsnyje aptariami lietuvių prielinksniniai vietovardžiai. Darybos požiūriu jie vertinami kaip antriniai. Struktūrinėje-gramatinėje klasifikacijoje šių toponimų vieta yra po vedinių, greta sudurtinių ir sudėtinių vietovardžių. Prielinksniniai vietovardžiai nėra priskiriami prie sudėtinių vietų vardų. Darybos požiūriu ne prielinksniniais, o sudėtiniais laikomi tokie vietovardžiai, kurių tik pirmasis dėmuo yra prielinksninis.

Raktažodžiai: toponimika, vietovardis (toponimas), vietovardžių daryba, gramatinė klasifikacija, darybos būdas, prielinksninis vietovardis, sudėtinis vietovardis, dėmuo

Apie prielinksniniais vadinamus lietuvių vietovardžius išsamiai rašyta tik viename straipsnyje¹. Čia jie apibūdinami kaip vieno savičiausių darybos tipo vietų vardai ir priskiriami prie sudėtinių vietovardžių².

Pagal vandenvardžių darybos tyrimui sudarytą gramatinę klasifikaciją sudėtiniai vietovardžiai darybos požiūriu priskiriami prie antrinių, o pastaruosius skirstant minimi greta vedinių (galūnių, priesagų, priešdėlių) ir sudurtinių vietovardžių³. Šia klasifikacija (toliau vadinama *gramatinė klasifikacija*) vertinant lietuvių vietovardžių darybą remiamasi ir šiandien.

Kalbant apie sudėtinius upių ir ežerų vardus (vandenvardžius) kaip dažniausi iš jų išskiriami kilmininkiniai (genityviniai), „sudėti iš dviejų savarankiškų žodžių, kurių pirmasis, apibrėžiantysis, arba determinuojantysis, yra kokio nors bendrinio ar tikrinio žodžio kilmininkas“⁴. Kaip teigiama toliau, kilmininkinių vandenvardžių antrasis žodis yra žemės paviršiaus objekto, kurį pirmasis išskiria iš kitų vienodų, pavadinimas (upė, griovys, ravas, ežeras ir kt.)⁵. Be to, čia pat konstatuojama, kad visų kilmininkinių vandenvardžių abu komponentai yra daiktavardiniai⁶. Kitas sudėtinių vandenvardžių tipas – kvalifikaciniais vadinami vietovardžiai, kurių abu žodžiai yra vardininko linksnio, ir pirmasis gali būti būdvardis arba dalyvis, o antrasis – bendrinis arba tikrinis daiktavardis⁷.

¹ Z. Rabačiauskaitė, Prielinksniniai vietovardžiai, *Lietuvių kalbotyros klausimai*, 1969, t. 11, p. 243–255.

² *Ibid.*, p. 243.

³ A. Vanagas, *Lietuvos TSR hidronimų daryba*, Vilnius, 1970, p. 25.

⁴ *Ibid.*, p. 258.

⁵ *Ibid.*, p. 258–259.

⁶ *Ibid.*, p. 259.

⁷ *Ibid.*, p. 273.

Kaip matyti iš sudėtinių vandenvardžių struktūros apibūdinimo, prielinksniai, kaip galimi šių vietovardžių dėmenys, nėra minimi. Tą patį galima pastebėti ir lietuvių kalnų vardų, arba oronimų, darybos (struktūros) vertinimo kontekste⁸. Čia sudėtiniai oronimai skiriami į genityvinius ir nominatyvinius, ir, kaip matyti iš detalesnio jų struktūros apibūdinimo, šių vietovardžių dėmenys gali būti bendriniai bei tikriniai daiktavardžiai ir būdvardžiai⁹.

Prielinksniniais vadinami vietovardžiai, atrodo, nėra minimi ir kituose lietuvių vietovardžių tyrimuose¹⁰. Taigi toliau aptariant prielinksninius vietovardžius galima remtis tik jau minėtu Z. Rabačiauskaitės straipsniu. Kad būtų aišku, apie kokios struktūros vietovardžius kalbama, reikia trumpai referuoti jo teiginius ir pateikti pavyzdžių¹¹. Manant, kad visų prielinksninių vietovardžių pirmasis komponentas yra vienodas – prielinksnis, čia jie klasifikuojami pagal antrąjį komponentą, ir išskiriamos tokios svarbiausios jų struktūrinės grupės: 1) apeliatyviniai, pvz.: *Pàs ākmenį* pv. Antz¹², *Pō ajerýnu* pv. Šv, *Ūž girėlės* l. Mrc, *Tiēs raveliū* l. Mrk, *Ūž viēšakelio* l. Mrc, *Pař degutinę duōbę* mš. dalis Lkm, *Pō būsilo lizdiū* pv. Drsk (pirmųjų penkių vietovardžių antrasis komponentas yra vadinamas paprastuoju daiktavardžiu, o kitų dviejų – sudėtinu apeliatyvu); 2) toponiminiai, pvz.: *Añt Klōnio* l. – *Klōnis* pv. Drsk, *Pō Dundekliū* l. – *Dundėklis* mš. Rod, *Pō Dubininkū* l. – *Dubiniñkas* k. Mrc, *Pàs Dumbliēlį* l. – *Dumbliēlis* ež. Rud, *Pàs Saūsupi* l., mš. – *Saūsupis* upl. Vrn, *Pař Aukštąjį balēlę* l. – *Aukštōja balēlė* pv. Ktk ir pan. (detaliau skirstant šiuos prielinksninius vietovardžius yra teigiama, kad antrasis jų komponentas gali būti vandenvardis, gyvenamosios vietos vardas ar kitų žemės paviršiaus objektų vardas, o struktūros požiūriu – paprastasis, sudurtinis ar sudėtinis vietovardis; pastarųjų dar skiriami trys pogrupiai¹³); 3) antroponiminiai, pvz.: *Pàs Mažoną* l. – *Mažōnas* Mrc, *Pō Jōniu* ež. dalis – *Jōnis* Dkšt, *Pō Krankliaĩs* l. – *Kranklỹs* Rud (antroponimas gali būti pavardė, vardas, pravardė); 4) vietovardžiai, kurių struktūra apibūdinama taip – antroponiminis, apeliatyvinis arba toponiminis vietovardis (turimas omenyje prielinksninis vietovardis – *V. M.*) + nomenklatūrinis terminas, pvz.: *Į Riñgį dirvėlės* l. – *Ringỹs* up. Vžns, *Pō eglė balā* pv. Slk, *Pō Valašñnais šniūras* l. – *Valašñnai* k. Tj, *Ūž Kārolio laūkas* l. – *Kārolis* Plt, *Ūž sōdno dirvā* l. Plt (išskiriant šią grupę konstatuojama, kad šie vietovardžiai savo daryba kiek skiriasi nuo kitų prielinksninių vietovardžių).

Toks bendras straipsnyje pateiktas prielinksninių vietovardžių struktūros vaizdas. Dar pridurtina, kad aptartų prielinksninių vietovardžių prielinksniai, vadinami pirmuoju komponentu, yra tokie: *añt*, *apiē*, *āž*, *ažū*, *į*, *pagal*, *pālei*, *pař*, *pàs*, *pō*, *priē*, *prō*, *tiēs*, *ūž*, *užū*. Vietovardžių, kurių struktūra paliudija vieną ar kitą prielinksnį, kiekis

⁸ A. Vanagas, Структурно-словообразовательный анализ названий гор Литвы, *Lietuvos TSR mokslų akademijos darbai*, A ser., 1973, t. 3 (44), p. 209–219; A. Vanagas, Oronimai, *Lietuvių kalbos enciklopedija*, Vilnius, 1999, p. 446–447.

⁹ A. Vanagas, Структурно-словообразовательный анализ..., p. 213–215; A. Vanagas, Oronimai, p. 447.

¹⁰ Turint omenyje šio straipsnio paskirtį ir tyrimo objektą detaliau juos aptarti atsisakyta. Juolab kad darbų, kuriuose būtų pateikta išsami vietovardžių (vieno jų poklasio, konkretaus regiono ar vietos ir pan.) darybos analizė, yra labai nedaug.

¹¹ Toliau žr.: Z. Rabačiauskaitė, *ibid.*, p. 244–252.

¹² Visų vietovardžių (ir iš referuojamo straipsnio, ir toliau pateikiamų) įvardijamų objektų ir jų lokalizacijos nuorodų sutrumpinimai pateikiami straipsnio pabaigoje.

¹³ Trumpumo sumetimais jie čia neminimi ir neilustruojami pavyzdžiais. Kaip bus matyti toliau, tai nėra svarbu svarstant rūpimas problemas.

nevienodas – daugiausia yra vietovardžių su prielinksniu *pō*, o mažiausia (vos po viena, du ar tris) – su prielinksniais *apiē, pagal, prō, pālei*.

Dar kartą kalbėti apie lietuvių prielinksninius vietovardžius paskatino „Lietuvos vietovardžių žodyno“¹⁴ (toliau – LVŽ) teksto rašymas ir redagavimas. Mat jau tarp A raide prasidedančių vietovardžių yra ir prielinksninių vietų vardų (su prielinksniais *an, ant, až, ažu* ir kt). Dirbant paaiškėjo, kad yra aktualu atkreipti dėmesį į kai kuriuos su šių vietovardžių vertinimu susijusius dalykus. Taigi šio straipsnio tikslas – pateikti patikslintą prielinksninių vietovardžių darybos (struktūros) sampratą ir trumpai aptarti jų kilmės aiškinimo ypatumus. Tai darant kartu stengiamasi atkreipti dėmesį ir į šių vietovardžių atrankos (autentiškumo) problemą. Jau minėta, kad apie prielinksninius vadinamus vietovardžius išsamiai rašyta tik nurodytame Z. Rabačiauskaitės straipsnyje. Todėl kalbant apie užsibrėžtus dalykus, be kita ko, yra vertinami jame išdėstyti teiginiai, o prirėikus jie tikslinami ar koreguojami.

Straipsnyje pateikiami vietovardžiai (ir prielinksniniai, ir kitokie) yra išrinkti iš Lietuvių vietovardžių, užrašytų iš gyvosios kalbos, kartotekos¹⁵, esančios Lietuvių kalbos instituto Vardyno skyriuje. Suprantama, kad straipsnio teiginiai bus iliustruojami tik nedidele dalimi kartotekoje užfiksuotų šios struktūros vietovardžių¹⁶. Pasirinkti vietų vardai su prielinksniais *až, ažu, po* ir *prie*¹⁷. To visiškai pakanka norint aptarti rūpimus dalykus.

Prielinksninių vietovardžių darybos (struktūros) samprata. Pradedant kalbėti apie šio tipo vietovardžius svarbu pasakyti, kad iš aptarimo konteksto visiškai eliminuojamas prielinksninių junginių (konstrukcijų) pastovumo klausimas ir svarstymai apie didesnę ar mažesnę jų toponimizaciją¹⁸. Mat kalbama apie pastovias autentiškas vietovardžių lytis, kurių struktūra liudija, kad tai yra jau pasibaigusios prielinksninių junginių (konstrukcijų) ar pan. toponimizacijos rezultatas. Antraip tai tiesiog nebūtų vietovardžiai. Tiesa, reikia pripažinti, kad tokių vietovardžių vertinimas ir atranka sukelia tam tikrų sunkumų. Mat dėl nevienodos vietovardžių rinkėjų patirties į kartoteką yra patekę ir tokių prielinksninių junginių (konstrukcijų), kuriuos sąlygiškai būtų galima pavadinti situaciniais ir tikrai nelaikyti vietovardžiais. Tai gali klaidinti ir pakankamos patirties neturinčius kartotekos duomenų vartotojus¹⁹.

¹⁴ Plačiau apie šį darbą žr.: V. Maciejauskienė, „Lietuvos vietovardžių žodynas“: pobūdis ir sandara, *Lituanistica*, 2002, Nr. 2(50), p. 102–117; V. Maciejauskienė, Lietuvių vietovardžiai – visuomenei ir mokslui, *Kalbos kultūra*, 2002, Nr. 75, p. 56–65; V. Maciejauskienė, Dėl latvių ir lietuvių vietovardžių kilmės aiškinimo, *Onomastica Lettica*, 2004, Nr. 2, p. 127–143.

¹⁵ Plačiau apie ją žr.: V. Maciejauskienė, „Lietuvos vietovardžių žodynas“: pobūdis ir sandara, p. 103–105.

¹⁶ Z. Rabačiauskaitės straipsnyje buvo pateikti beveik visi tuo metu vardyno fonduose užfiksuoti prielinksniniai vietovardžiai, kaip teigiama – 730 iš 750 žinomų (žr.: Z. Rabačiauskaitė, *ibid.*, 252). Nuo to laiko vietovardžių kartoteka buvo gausiai papildyta. Taigi dabar joje šios struktūros vietovardžių tikrai yra kur kas daugiau.

¹⁷ Vietovardžiai su prielinksniais *až, ažu* yra paimti ne tiesiog iš kartotekos, o iš parašyto LVŽ pirmojo tomo teksto. Jo autorė, dr. M. Razmukaitė, maloniai su tuo sutiko. Dėkoju jai.

¹⁸ Plg. Z. Rabačiauskaitė, *ibid.*, p. 243.

¹⁹ Šio straipsnio autorė beveik 20 metų yra pati rinkusi vietovardžius iš gyvosios kalbos. Patirtis rodo, kad prielinksniniai vietovardžiai tikrai yra vartojami ir funkcionuoja daugelyje Lietuvos vietų. Jų autentiškumas ypač įtikinamai paliudijamas tais atvejais, kai tame pačiame kaime apklausiant keletą pateikėjų (tai vienas iš vietovardžių rinkimo reikalavimų) visi jie pakartoja tuos pačius prielinksninius vietovardžius. Šiame straipsnyje pateikiami vietovardžiai yra atrinkti griežtai paisant jų autentiškumo kriterijaus.

Vertinant prielinksninius vietovardžius kaip vieno iš vietovardžių darybos tipų rezultata, vadinant juos sudėtiniais ir teigiant, kad visų jų pirmasis komponentas (= dėmuo – *V. M.*)²⁰ yra prielinksnis²¹, ne viskas yra tikslu ir išsamu. Priskiriant šiuos vietovardžius prie sudėtinio būdu sudarytų vietų vardų svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad jų struktūra pastebimai skiriasi nuo kitų sudėtinų vietovardžių struktūros. Tai buvo matyti iš jau pateikto trumpo sudėtinų vandenvardžių ir kalnų vardų apibūdinimo. Tą paliudija ir kitų poklasių sudėtiniai vietovardžiai, pvz.: *Babilijų balà* b. Rm, *Babōno trakiūkas* mš. Rs, *Babronių rėvas* grv. Brš, *Bāčio rėžis* rž. Plč, *Badū kaūpas* dr. Sem, *Bagmos panaminės* pv. Mlt, *Bajōro degsnėlė* mš. Krp, *Bajōrų pūšvalakis* l. Jz, *Barzdū lėknas* mš. Lž, *Beržū margas* ar., pv. Dg (kilmininkiniai, arba genityviniai, vietovardžiai) ir *Bagotasis šaltinis* pv. Als, *Baisioji plynaitė* b. Sng, *Baisūs raistas* rst. Dbg, *Baltasaī akmuo* ar. Žl, *Baltas kalnėlis* l. Mrk, *Baltója pakriūtė* krnt. Vžns, *Baltóji salà* rst. Vgr, *Beržinės aukštūnės* pv. Sntk, *Beržinis krūmėlis* mš. Dbg (kvalifikaciniai, arba nominatyviniai, vietovardžiai). Kai kurių sudėtinų vietovardžių (jie yra reti) vienas iš dėmenų gali būti sudėtinis (dvižodis), pvz.: *Bálto kryžiaus kálnas* kln. Pv (*Bálto kryžiaus* + *kálnas*).

Kaip matyti, visų pateiktų sudėtinų vietovardžių dėmenys yra daiktavardžiai ir būdvardžiai. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad kilmininkinių vietovardžių abu dėmenys sudaro vieną sintaksinį junginį, o visų šio darybos būdo vietovardžių (ir genityvinių, ir nominatyvinių) pirmasis dėmuo apibrėžia (determinuoja) antrąjį dėmenį²².

Z. Rabačiauskaitė straipsnį referuojant jau pateikti prielinksniniai vietovardžiai paliudija ne tik kitokius jų, kaip prie sudėtinų priskiriamų, dėmenis, bet ir savitus pastarųjų santykius. Išsamiau tai galima pailiustruoti ir šiam straipsniui sukauptais vietovardžiais²³. Neieškant kitokio jų skirstymo pagrindo (tai šiuo atveju nėra svarbu) jie pateikiami pagal jau aptartą schemą, tiesa, ją kiek galima mažiau detalizuojant. Be to, kiek patikslinant (suvienodinant ar pan.) vartojamus terminus. Taigi pagal tai, su kuo prielinksniai sudaro šios struktūros vietovardžius, pastaruosius galima skirti į tokias svarbiausias grupes.

1. Prielinksnis + bendrinis žodis (bendriniai žodžiai), pvz.:

*Až baliūtės*²⁴ mš. Sr, *Až groblėlio* krm., pv. Rim, *Až júodalksniū* kln. Čln, *Až koplỹcios* dr., rst. Vžns, *Až melnyčėlės* dr. Rim, *Až paversmio* rž. Ml, *Až telėtninko* pv. Sdk, *Až tiltėlio* dr. Ob, pv. Bln, *Až varyklū* l. Grv;

Ažū daržū l. Žkl, *Ažū klaīmo* b. Sug, *Ažū melnycios* l. Dv, *Ažū pirčiū* dr. Pškn, *Ažū salōs* pv. Lel, *Ažū smėlėlio* pv. Šut, *Ažū šermūkšnio* l. Sug, *Ažū vīganū* l. Btrm, *Ažū žvyrynės* l. Sld;

Po akmenėliū dr. Pg, *Po alksnyū* dr., pv. Krnv, *Po alksniukū* b., pv. Tv, *Po ažuoliokū* drb. ž. Žl, l. Zr, pv. Luok, *Po beržiukū* l. DglšN, *Po darželū* dr. Dl, pv. Atk, *Po dirvónais* pv. Ktv, *Po dirvonėliū* pv. Int, *Po dronyčià* vlks. Srj, *Po dvarū* pv. Rzg, rst. Dbg, *Po eglė* dr. Gžn,

²⁰ Rašant LVŽ sudėtinų vietovardžių dalys vadinamos dėmenimis, todėl terminas *dėmuo* toliau vartojamas ir šiame straipsnyje; dėl jo žr.: K. Gaivenis, S. Keinys, *Kalbotyros terminų žodynas*, 1990, p. 46.

²¹ Z. Rabačiauskaitė, *ibid.*, 243.

²² Dar žr.: A. Vanagas, *Lietuvos TSR hidronimų daryba ...*, p. 258, 273–274.

²³ Renkant juos iš kartotekos nebuvo pakartotinai imami Z. Rabačiauskaitės straipsnyje aptarti prielinksniniai vietų vardai. Taigi visi toliau straipsnyje minimi šios struktūros vietovardžiai skaitytoms pateikiami pirmą kartą. Žinoma, nenorint labai išplėsti straipsnio apimties išvardijami anaipol ne visi dabar žinomi šios struktūros vietovardžiai.

²⁴ Vietovardžiai pateikiami pagal prielinksnių abėcėlę. Vienskiemeniai prielinksniai nekirčiuojami.

l. Čb, Str, pv. Mnd, Rim ir kt., **Po eglėlėm** pv. Sug, **Po epušėlė** b. Sug, **Po erskėciū** ar. Vp, l. Knv, **Po ežerėliū** pv. Sr, rst. Sem, **Po gandrālizdžiū** pv. Pld, **Po gojeliū** drb. ž. Rm, **Po gryčėlė** vlks. Zr, **Po gryčėlėm** b. Zr, **Po grūšėlėm** pv. Lksn, **Po jovaraīs** pv. Trgn, **Po júodalksniais** ar. Tj, b. Čln, **Po kapėliais** pv. Sr, **Po karčmėlė** l. Mdž, **Po karklynu** pv. Tvr, **Po kleveliū** pv. Aln, **Po kopyčiā** drb. ž., mš. Str, **Po kranteliū** drb. ž., pv. Rmš, **Po kriāuše** ar., pv. Vvs, **Po kryžiukū** rž. Pd, **Po lankelė** pv. Pžl, **Po lazdynaīs** ar. Glv, **Po liepėlėm** pv. Auk, **Po linija** vlks. Srj, **Po liūnu** l., pv. Int, **Po malūniukū** vlks. Varn, **Po mėlnyčia** pv. Tvr, **Po mūreliū** l. Lpn, **Po namaīs** pv. Sngl, **Po obelėlė** pv. Ldk, **Po olomis** šl. Žkl, **Po pakalnė** pv. Vp, **Po pakriūta** pv. Mlt, **Po pievėlėm** l. Mrk, **Po pirtelė** pv. Vad, **Po prancūzū** kln. Pkln, **Po pridōtkais** pv. Krn, **Po pušelėyte** l. Auk, **Po ravaīs** pv. Lp, **Po riešutynu** ar. Mrk, **Po rubėžium** pv. Ds, **Po smėliaīs** pkrnt. Rim, **Po sōdželka** pv. Zbš, **Po stulpaīs** pv. Sr, **Po stulpėliais** ar. Erž, **Po šaltiniū** ar. Vp, **Po šermukšnėliū** vlks. Zr, **Po šermukšniū** ar. Vp, b. Luok, l. Mdž, Str, rž. Mrk, vlks. Zr ir kt., **Po šlaiteliū** l. Rud, **Po šulinėliū** pv. Blnk, **Po tartokū** pv. Slk, **Po tilteliū** pv. Klnš, **Po tōpoliu** l. Kpč, **Po trakeliū** pv. Kvr, **Po uosiukū** pv. Str, **Po vartėliais** dr., krm. Str, **Po versmelė** pv. Str, **Po vėšniom** gn. Rmš, **Po žilvičiais** l. dalis, pv. Čk, **Po žilvičiūkais** pv. Čln;

Prie ākmenio dr. Pžl, l. Lln, pv. dalis Sld, **Prie akmenū** pv. Btr, **Prie āksnoto** drb. ž. Škt, **Prie apynojū** ar., krm. Lel, **Prie apitvaro** dr. Sug, **Prie āžuoliōko** plk. Pkln, **Prie āžuolo** ar. Msn, dr. Lel, Lkm, Šmn, Vžns, drb. ž. Vnt, gn. Krtv, kln. Šln, l. Btg, Lel, pv. Dgč, Mlt, Pkln, Pžl, Žl ir kt., **Prie bažnytėlės** l. Sdk, **Prie beržynėlio** pv. Blnk, **Prie beržyno** gn. Sdk, **Prie bėržo** dr. An, pv. Skm, **Prie dārymo** ar. Aln, **Prie degimūku** pv. Skēm, **Prie eglyniūko** pv. Dl, **Prie epušāičiū** l. Mrk, **Prie ežerėlio** l. Alns, pv. Dgl, **Prie kāpčiaus** dr. Žl, **Prie kapū** ar. Ppr, drb. ž. Pg, l. Auk, Int, Str, pv. Plt, Ps ir kt., **Prie klevėlio** pv. Gdr, **Prie krėžiaus** ar. Vdk, dr. Skm, drb. ž. Str, Šln, kln. Int, l. Sug, pv. Šd ir kt., **Prie krūmū** pv. Btg, **Prie lankūtės** l. Snt, **Prie liepos** ar. Kur, l. Ob, **Prie lūgėlio** rž. Tvr, **Prie meldyno** pkrnt. Krns, **Prie obelėlės** ar. Dl, **Prie pušynėlio** dr. Žmt, **Prie rubėžiaus** pv. Sem, **Prie sėdžiaukos** pv. Ktk, **Prie šaltinio** ar. Msn, l. Lln, Pbs, pv. Lln, Msn, **Prie tiltėlio** ar. Aln, dr. Žmt, l. Tj, pv. Aln, Gdr, Lel, Mnd, Pkln, Sr, Zk ir kt., **Prie ūosiū** pv. Dgl, **Prie upėlio** mš., pv. Saml, **Prie valkėlės** l. Čb, **Prie versmėlės** dr. Bln, **Prie versmėliū** pv., rst. Dgl, **Prie viėškelio** l. Grnk, **Prie viūkšnos** pv., gn. Pnv (prielinksnis *prie* su bendrinių žodžių kilmininko linksniu);

Prie brāstai pv. Sug, **Prie brastėlei** br. Sug, **Prie gīlumai** ar. Vdn, **Prie obelėlei** dr. Sug, **Prie pušynėliui** dr. Int, **Prie vartėliais** pv. Ml, **Prie žilvičiais** pv. Sug (prielinksnis *prie* su bendrinių žodžių naudininko linksniu).

Visus pateiktus vietovardžius galima apibūdinti kaip susidariusius iš prielinksninių junginių (konstrukcijų). Jų struktūros sudedamosios dalys yra prielinksnis ir bendrinis žodis, kurio forma yra nuo prielinksnio priklausomas linksnis (*až*, *ažu* – kilmininkas, *po* – įnagininkas, *prie* – kilmininkas ir naudininkas). Kaip tik pastaroji aplinkybė leidžia šiuos vietovardžius darybos požiūriu vadinti prielinksniniais. Tai, be abejo, yra antriniai vietovardžiai, gramatinėje klasifikacijoje minėtini greta vedinių, sudurtinių ir sudėtinių vietų vardų. Akivaizdu, kad prielinksniniai vietovardžiai neturėtų būti priskiriami prie sudėtinių²⁵. Mat pastarųjų vietovardžių abu dėmenys yra savarankiškomis kalbos dalims priklausantys žodžiai, o prielinksnis yra nesavarankiška kalbos dalis. Be to, jungdamasis su bendriniu žodžiu prielinksnis pastarojo neapibrėžia (nedeterminuoja). Kaip matyti iš to, kas apie sudėtinius vietovardžius jau buvo pasakyta, tai esminis šio darybos būdo vietovardžių dėmenų santykio ypatumas.

²⁵ Žr.: Z. Rabačiauskaitė, *ibid.*, 243.

Dėl tų pačių priežasčių sudėtiniais nelaikytini ir tokie prielinksniniai vietovardžiai, kurių struktūra paliudija po prielinksnio esant du bendrinius žodžius²⁶. Tokie vietų vardai nėra dažni²⁷, pvz.²⁸:

Po aukštaisiais krūmais pv. Blnk, *Po aukštąja ežia* ar. Žl, *Po aukštuoju kalneliū* dr. Sug, *Po barsūko urvū* ar. Žsl, *Po bėržo kėlmu* pv. Str, *Po dideliu akmeniū* pv. Ktv., Pbs, *Po dvāro klojimū* paež. Int, *Po dvīem aliksniais* pv. Gdr, *Po dvīem eglėlēm* pv. Sug, *Po ēpusēs kėlmu* pv. Aln, *Po juoduōju kėlmu* pv. Glv, *Po keturiōm pušēlēm* kln. Sug, *Po kreivāja grūšiā* pv. Btr, *Po lazdyno kėlmu* pv. Tj, *Po līepos kėlmu* b. Km, *Po mūro krūžium* l. Št, *Po obeliēs kėlmu* pv. Būd, *Po obelū kelmaīs* pv. Rim, *Po penkiōm grūšiom* l. Čb, *Po pušīs kėlmu* pv. Ktv, *Po sausā eglē* dr. Plm, *Po skeltaisiais akmenaīs* pv. Blnk, *Po stōru āžuolu* mš. Gžn, pv. JnšM, *Po trijāis āksniais* pv. Rmš, *Po tvorōs galū* vng. Ll, *Po vařno lizdū* pv. Tj, *Po vārnos gūžtā* pv. Trgn, *Po žydo daržū* pv. Pd, *Po žilvičio kėlmu* pv. Ant;

Prie āžuolo kėlmo dr., pv. Vžns, *Prie didelės pušies* ar. Sld, *Prie didžiojo akmenio* l. Blnk, *Prie didžiojo bėržo* pv. Šmnš, *Prie galinio beržynėlio* pv. Blnk, *Prie ilgōsios salōs* l., pv. Dg, *Prie išdeginto raisto* dr. Zb, *Prie mōlio duobēs* l. Lln, *Prie plačios ēžios* b., pv. Čk, *Prie sēno kāpčiaus* kln., pv. Int, *Prie sēno viēskelio* ar. Sv (prielinksnis *prie* su bendriniių žodžių kilmininko linksniu);

Prie dideliām akmeniū ar. Čln, *Prie dvišakiū āžuolū* drb. ž. Sug, *Prie giliai bālai* drb. ž. Sug, *Prie pirmutiniam ravū* dr. Tvr, *Prie starkaūs gūžtai* pv. Trgn (prielinksnis *prie* su bendriniių žodžių naudininko linksniu).

2. **Prielinksnis + tikrinis žodis.** Tai būtų antroji pagal pasirinktą schemą pateikiamų prielinksninių vietovardžių grupė. Šiuo atveju vietų vardai sudaryti prielinksniams jungiantis su tikriniais žodžiais. Tačiau ši aplinkybė, suprantama, iš esmės nekeičia jų vertinimo – darybos požiūriu šiuos vietovardžius vadinant prielinksniniais dėl jau aptartų priežasčių jie neturėtų būti priskiriami prie sudėtinių. Šių vietovardžių struktūra rodo, kad po prielinksnių einančius tikrinius žodžius galima skirti į du pogrupius: 1) vietovardžius, 2) asmenvardžius. Pagal tai toliau ir pateikiami šio tipo vietų vardai.

2.1. **Prielinksnis + vietovardis.** Į šio tipo prielinksninių vietų vardų struktūrą įeinantys vietovardžiai gali priklausyti įvairiems šių tikrinių žodžių poklasiams. Tai gali būti vandenvardžiai, gyvenamųjų vietų vardai ir įvairių kitų žemės paviršiaus vietų (kalnų, kelių, laukų, miškų, pievų, pelkių ir t. t.) vardai²⁹, pvz.:

Až Alksnytōs br. Dbk, *Až Akuliōriū kālno* krm., rst. Sdk, *Až Bizdilingos* ar. Ut, *Až Kreiviškės* ž. Str, *Až Kulūiū raistėlio* b., kln., pv. Lel, *Až Pātako* pv. Šut, *Až Pavūlkaraisčio* ar., dr., rst. Lel, *Až Ripāičiū* l. Sld, *Až Valkōs kālno* b. Sdk, *Až Vėznio balos* dr. Sdk;

Ažū Dainavōs pv. Dv., *Ažū Krūžiaus kālno* pv. Aln, *Ažū Meškōvės* dr., l. Pškn, *Ažū Pajāuriū* vt. Krns, *Ažū Sūdalaūkio* pv. Trgn, *Ažū Vōpnyčios* dr. Čln;

²⁶ Z. Rabačiauskaitės jie apibūdinti (atrodytų, ne visai pagrįstai, greičiausiai pagal analogiją su *sudėtinis terminas, sudėtinis vietovardis*) kaip sudėtiniai apeliatyvai, žr.: *ibid.*, p. 244. 247.

²⁷ Tai, be kita ko, lemia ir ypač atidi jų atranka. Mat vertinant visus kartotekoje esančius ir šiam tipui potencialiai galimus priskirti vietovardžius, svarbu neišleisti iš akių dalykų, susijusių su vietų vardų lyčių autentiškumu (žiūrima, ar prielinksnių ir bendriniių žodžių junginiai nėra tik situaciniai, t. y. nepastovūs, ar užrašytas kaip bendriniių žodžių junginys pastarasis iš tiesų nėra jau toponimizuotas ir pan.).

²⁸ Pateikiami tik vietovardžiai su prielinksniais *po*, *prie* (su *až*, *ažu* tokių nepasitaikė).

²⁹ Šio straipsnio tikslas ir uždaviniai leidžia šių dalykų nedetalizuoti. Čia svarbu tik pateikti pagal modelį *prielinksnis + vietovardis* sudarytų iki šiol nepublikuotų vietų vardų. Labai išsamiai šio tipo prielinksniniai vietovardžiai yra aptarti Z. Rabačiauskaitės, žr.: *ibid.*, p. 247–251.

Po Anápoliu l. Krns, *Po Antáno kálnu* pv. Švn, *Po Aukštákalniu* l. Dgl, *Po Baniūno desintinà* ar. Pžl, *Po Bařkštine* dr. Rim, *Po Bėrakalniu* pv. Ktv, *Po Bitino kálnu* pv. Kltn, *Po Budrióniais* pv. Pmp, *Po Degùciakalniu* pv. Rim, *Po Guobio šniuru* skl. Int, *Po Ievòs kálnu* pv. Blnk, *Po Išdėgėlio raistù* ar. Žl, *Po Juodašiais Kálviais* l. Lpn, *Po Juodiškėm* l. Lpn, *Po Kaĩriške* l. Ad, *Po Kareivonimis* l. Kpč, *Po Karkažiškėm* pv. Užp, *Po Kavalčiūkais* b. Str, *Po Kėpais* krm. Užp, *Po Kisiėliške* l. Šut, *Po Kukiškėlėm* l. Jk, *Po Kulbòkiške* pv. Str, *Po Kùšliške* mš. Str, *Po Kužiaĩs* l. Btrm, *Po Lápakalniu* gn., l., pv. Lln, *Po Lolùiciais* pv. Sug, *Po Maneičiais* dr. Sdk, *Po Margėlėm* pv. Srv, *Po Mėmiákalniu* pv. Slk, *Po Mėškabale* pv. Rim, *Po Meškòs kálnu* kln. Pbs, *Po Mikáliške* b., krm., pv. Kpč, *Po Minčiūkais* l. Msn, *Po Miškániais* l. Rm, *Po Navickynė* krm. Plv, *Po Ožnugārėm* pv. Rim, *Po Pušėlių kálnu* l. Lln, *Po Raudonúuju kalneliù* l. Rim, *Po Saulėkalniu* vt. Trg, *Po Škerdžiaus kálnu* klon. Krn, *Po Skitùtiške* drb. ž., pv. Str, *Po Šilinė* pv. Str, *Po Šlavynu* mš. Vlk, *Po Taučiuliais* mš. Krnv, *Po Trakaĩs* krm., pv. Str, *Po Tumėniške* dr., pv. Ds, *Po Váboliške* vt. miške Tvr, *Po Vadinėliù* pv. Čln, *Po Vaivádiškėm* pv. Sug, *Po Vydėniais* l. Vyd, *Po Vyšniūnais* l. Lln, *Po Žiboliške* l. Str, *Po Žemaičiakalniu* rst. Ds;

Prie Ažuolijos kln. Lel, *Prie Bagdonynės* mš. Plv, *Prie Bliudėlio* dr. Sug, *Prie Dėgsnės* l. Ob, *Prie Didėliškio* l. Ob, *Prie Didžiabalės* l. Kpč, *Prie Didžiámiškio* ar. Lel, *Prie Gaĩlinės* vt. miške Krns, *Prie Grýnaraiscio* b., l. Kpč, *Prie Ilgosios raisto* ar. Msn, *Prie Indúbakių* l. Sld, *Prie Juodapurvio* rst. Ktk, *Prie Kamėnų* ar. Kdn, *Prie Kapčiuko* rst. Vdn, *Prie Kirkiliškių laũko* drb. ž. Alš, *Prie Klòbelio* ž. Brž, *Prie Mėškabalės* dr. Rim, *Prie Mindrāpievio* dr. Pkln, *Prie Naujienu* gn. Antz, *Prie Užvaro* pv. Šd, *Prie Vidùbalio* l. Brž, *Prie Vilkynės* mš. dalis Ml, *Prie Žebokštės* ar., pv. Msn, *Prie Žylėlės* pv. Jk, *Prie Žvirzdės* ar. Nmk (prielinksnis *prie* su vietovardžių kilmininko linksniu);

Prie Ažuolýnei pv. Ob, *Prie Didžbalai* pv. Ob, *Prie Loluičių beržynui* pv., rst. Sug, *Prie Pinigų raistėliui* dr. Pkln, *Prie Šlaitinėm* dr. Pkln, *Prie Vėlnio versmei* pv. Aln (prielinksnis *prie* su vietovardžių naudininko linksniu).

Kaip matyti iš pateiktų pavyzdžių, po prielinksnių gali eiti įvairūs darybos požiūriu vietovardžiai (priesagų vediniai, sudurtiniai, sudėtiniai ir kt.)³⁰.

2.2. **Prielinksnis + asmenvardis.** Į šio tipo prielinksninių vietovardžių struktūrą įeinantys asmenvardžiai taip pat gali priklausyti įvairiems šių tikrinių žodžių poklasiams – tai gali būti pavardės, vardai arba pravardės³¹, pvz.:

Až Ábramo rst. Dbk, *Až Araminienės* b. Pkln, *Až Barzdėnų* pv., rž. Ml, *Až Bùsilo* pv. Int, *Až Čýpos* dr. Km, *Až Gasiūno* l. Vdš, *Až Grušėcko* dr., pv. Lel, *Až Jakštónio* ar., br., pv. Lel, *Až Kariėtos* l. Pnm, *Až Karòliaus* pv. Ad, *Až Kumelių* l. Sdk, *Až Naviko* ar., dr. Antz, *Až Ragaičio* l. dalis Vdš, *Až Vasiliaũsko* l. Zr;

Ažu Klėmano l. Pškn, *Ažù Miliòno* dr. Dv, *Ažù Pipiro* dr. Int, *Ažù Tübienės* pv. Antz, *Ažù Vėno* dr., l. Pškn, *Ažù Žegùnio* kln. Ds, *Ažù Žemaičio* vt. Dv;

Po Balinskù mš. dalis Str, *Po Barbikė* dr. Pj, *Po Gražuliù* l., pv. Šut, *Po Grikiniiu* l., pv. Rim, *Po Kalinauskù* dr. Int, *Po Karabėvičium* mš. Rm, *Po Karėiva* pv. Auk, *Po Kaziukù* rž. Tvr, *Po Kibickù* pv. Str, *Po Kunickaĩs* pv. Rim, *Po Laurukù* l. Rim, *Po Lisėvičium* krm. Str, *Po Maciulėvičium* dr., pv. Žž, *Po Milašáičiu* mš. dalis Ml, *Po Misiūnu* mš. Sr, *Po Pekarskaĩs* mš. Str, *Po Puòdžium* krm. Aln, *Po Saráičiu* l. Šut;

³⁰ Pagal šį požymį čia prielinksniniai vietovardžiai taip pat nebuvo skirstomi; plg. Z. Rabačiauskaitė, *ibid.*, p. 249–251 ir kt.

³¹ Pateikiant pagal modelį *prielinksnis + asmenvardis* sudarytus prielinksninius vietovardžius asmenvardžių priklausomybė konkrečiam poklasiui taip pat nėra nurodoma.

Prie Andrikónio mš., pv., rst. Žl, *Prie Baūblo* drb. ž. Šln, *Prie Blōžės* krm. Šd, *Prie Burdulio* drb. ž. Rdm, *Prie Dagilio* l., pv. Ml, *Prie Gaūbo* k. dalis Stč, *Prie Jākimo* mš. dalis Jz, *Prie Kopūsto* l. Atk, *Prie Krūgelio* pv. Mrs, *Prie Kūndroto* dr. Pj, *Prie Liaukónio* l. Kpč, *Prie Lukošūno* pv. Ob, *Prie Pakālkos* rž. Tvr, *Prie Pākščio* l. Rmš, *Prie Pauliūko* l. Ob, *Prie Šakalio* pv. Ob, *Prie Špokėlio* l. Rmš, *Prie Vaizgėnio* l. Pbs, *Prie Žvingo* rst. Sug.

Visus iki šiol pagal pasirinktą schemą – *prielinksnis + bendrinis žodis (bendriniai žodžiai)* ir *prielinksnis + tikrinis žodis (vietovardis ar asmenvardis)* – pateiktus vietovardžius, kaip jau minėta, darybos požiūriu reikia vadinti *antriniais*, o pagal darybos būdą – *prielinksniniais*. Tačiau jie neturėtų būti priskiriami prie sudėtinių vietų vardų.

Toliau reikia įvertinti dar vienus Z. Rabačiauskaitės straipsnyje minimus ir taip pat prielinksniniais vadinamus (tiesa, konstatuojant, kad jie savo daryba kiek skiriasi nuo kitų) vietovardžius (žr. ketvirtąją autorės išskirtą struktūrinę grupę). Autorės nuomone, juose „kartu su prielinksniu toponimu pasakomas ir objekto nomenklatūrinis terminas (kalnas, kelias, pieva, raistas ir t. t.)“³². Pagal šią sampratą tokių vietovardžių struktūrą būtų galima apibūdinti modeliu *prielinksninis vietovardis + nomenklatūrinis terminas* (pastarasis yra susijęs su vietovardžiu įvardijamu objektu).

Šiam straipsniui sukaupti duomenys taip pat paliudija įvairiose Lietuvos vietose užrašytus, vadinasi, ir funkcionuojančius, tokius vietovardžius (jų atrinkta apie 140). Tačiau atidesnis žvilgsnis į jų struktūrą leidžia iš esmės pakoreguoti su jau pateiktu jų vertinimu susijusius dalykus.

Kad būtų aiškiau, štai keletas tokių vietovardžių: *Až kapinių balà* pv. Ad, *Až prūdėlio molynėlė* ar. Dbk, *Ažū Šėikio balà* b. Aln, *Po Adomū balà* plk. DglšN, *Po Strazdū žėmė* l. Sdn, *Prie Aukštągojo laūkas* ar. Msn, *Prie Margūžiškės rāvas* db. Ml. Visiškai akivaizdu, kad tai sudėtiniai vietovardžiai, plg. jų dėmenis: *až kapinių + balà*, *až prūdėlio + molynėlė*, *ažū Šėikio + balà*, *po Adomū + balà*, *po Strazdū + žėmė*, *prie Aukštągojo + laūkas*, *prie Margūžiškės + rāvas*. Kaip matyti, dėmenų santykis toks pat, koks yra būdingas visiems sudėtiniams vietovardžiams – pirmasis dėmuo apibrėžia (determinuoja) antrąjį dėmenį (dar plg. sudėtinius vietovardžius *Baravųkų kalvėlė* vt. miške Vks, *Bařbės lankà* pv. Štk, *Bariškių kėlias* kl. Ppl, *Bendri servitūtai* l. Rt, *Beñdrosios pėevos* pv. Auk, Dg ir kt.). Skirtumas tik toks, kad kalbamųjų sudėtinių vietovardžių pirmieji dėmenys yra susidarę iš prielinksninių junginių – *prielinksnis + bendrinis žodis (až kapinių, až prūdėlio)*, *prielinksnis + tikrinis žodis (ažū Šėikio, po Adomū, po Strazdū)* – su asmenvardžiais, *prie Aukštągojo*, *prie Margūžiškės* – su vietovardžiais). Pripažįstant anksčiau aptartus prielinksninius vietovardžius kaip darybos būdo rezultatą taip pat reikia pripažinti ir šiuo darybos būdu sudarytus savarankiškus pirmuosius sudėtinių vietovardžių dėmenis. Pastarųjų tikrai nereikėtų tapatinti su konkrečiais (esamais ar potencialiais) prielinksniniais vietovardžiais ar taip juos vadinti³³ (tokiu atveju, be kita ko, būtų sunku logiškai apibūdinti sudėtinio laikomo vietovardžio pirmojo ir antrojo dėmens santykius). Darybos požiūriu vertinant tokius vietovardžius kaip sudėtinius prielinksniniais juos galima vadinti tik labai sąlygiškai, t. y. turint omenyje ne šių vietų vardų darybos būdą, o tai, kad viena iš jų sudedamųjų dalių yra prielinksnis, kad jie prasideda prielinksniu ar pan.

³² Žr.: Z. Rabačiauskaitė, *ibid.*, p. 252; tokios struktūros vietovardžių čia pateikta nedaug (apie 20), be kita ko, kalbant ir apie tai, kad „daugumas tokių vietovardžių yra mažiau toponimizuoti ir panašūs į paprastus žodžių junginius“ (jau buvo minėta, kad vietovardžiai yra visiškai pasibaigusios toponimizacijos rezultatas, taigi toks požiūris yra iš esmės nepriimtinas).

³³ Žr.: Z. Rabačiauskaitė, *ibid.*, p. 244, 252.

Kaip tik tokia sąlygiška termino *prielinksninis vietovardis* samprata atkreipė dėmesį redaguojant LVŽ pirmojo tomo tekstą. Kaip paaikškėjo, tai sukelia tam tikrų neaiškumų, susijusių su prielinksninių vietovardžių (kaip darybos būdo rezultato) ir sudėtinių vietų vardų, kurių tik pirmasis dėmuo yra prielinksninis, kilmės aiškinimo ypatumais. Apie tai straipsnyje bus kalbama dar kiek toliau.

Dabar pateikiami iš kartotekos išrinkti aptariamos struktūros vietovardžiai, suskirstyti į pogrupius pagal tai, iš ko susidaręs sudėtinio vietovardžio pirmasis dėmuo.

1. Pirmasis dėmuo *prielinksnis + bendrinis žodis (bendriniai žodžiai)*. Tokie sudėtiniai vietovardžiai, atrodo, yra dažniausi, pvz.³⁴:

Až gelžkelio dirvos ar. Dbk, *Až pėčiaus nuotakėlė* pv. Sld, *Až rāvo skersinė* rž. Ml, *Až viėskelio šniūrai* drb. ž. Rgl;

Po alksniū dirvā dr. Zr, *Po alksniū raisteliōkas* rst. Žkl, *Po alksniū skařdžius* sk. Lel, *Po alksniū šniūras* rž. Ad, *Po qžuolaīs brastā* br. Rm, *Po qžuolaīs dirvā* dr. Lel, *Po beržais kálnas* kln. Int, *Po bėržu dirvā* ar. Žl, *Po bėržu kálnas* ar. Vžns, dr. Lel, *Po dvarū kapotinėlė* ar. Tj, *Po girelė pievėlės* pv. Žl, *Po kálnu balūkė* pv. Lzd, *Po kapaīs laūkas* l. Rm, *Po kāpčium dirvā* dr. Zr, *Po kāpčium raistėlis* rst. Lel, *Po kapėliais balā* b. Rm, *Po kapėliais lankā* pv. Erž, *Po keliu lūgas* gn., krm. Jsv, *Po kiemū rėžis* drb. ž. Klk, *Po obelia šniūrai* l. Tj, *Po skėltu ākmeniū balėlė* ar. Škt, b. Aln, *Po šermukšnėliū dirvā* dr. Zr, *Po takū lankā* pv. Jcč, *Po telėtnykėliū pėva* pv. Zr, *Po trakeliū dirvā* ar. Žl;

Prie ēgliū raistelis rst. An, *Prie akmeninio tiltėlio vidūpievis* pv. Ad, *Prie ākmenio pievėlė* pv. Mlt, *Prie ākmeniū šniūras* rž. Dtk, *Prie qžuolaīs raistas* rst. Lel, *Prie qžuolėlio pievėlė* pv. Lel, *Prie qžuolo salā* dr. Alns, *Prie balai dirvos* dr. Sug, *Prie beržėliū lieknėlis* krm. Vad, *Prie daržinėliū pėva* pv. Tj, Trs, *Prie dvāro laūko kapōtiniai* ar. Tj, *Prie dvāro telėtnykai* pv. Sug, *Prie ēglės kalvā* klv. Kltn, *Prie epušėliū duobėlė* kdr. An, *Prie ēzero raistėlis* rst. Sug, *Prie ganyklei pridotkai* ar. Tj, *Prie kalnėlio versmė* šlt. Baib, *Prie kapū laūkas* dr. Plkl, *Prie krýžiaus balā* pv. Int, *Prie krýžiaus laūkas* ar. Tj, *Prie krýžiū balā* pv. Slk, *Prie kūdros kapōtiniai* ar. Tj, *Prie lazdynėliū pėva* pv. JnšM, *Prie malūno šaltinis* šlt. Mrk, *Prie mokýklos gālas* ar. Klvr, *Prie palivārko šniūrai* ar. Tj, *Prie Paulikōnio duobė* d. Tj, *Prie pīrčiai dirvā* ar. Vdn, *Prie pirtėlei versmė* šlt. Ml, *Prie pirtiės laūkas* dr. Šš, *Prie pleņto pievėlė* pv. Pkln, *Prie pleņto skardėlis* l. Pkln, *Prie prūdėlio šniūras* ar. Dbk, *Prie pūšiai versmė* vrs. Pnm, *Prie salōs sėklius* vt. ežere Int, *Prie sėdžiaukų raistėlis* rst. Lel, *Prie sōželkom molynėlė* ar. Tj, *Prie stulpėlio salā* ar. Int, *Prie stulpo margelės* drb. ž. Antz, *Prie šūlinio lankūtė* pv. Vdžg, *Prie telėtniko pievelýtė* kln. Čln, *Prie tilto slėnys* pv. Tj, *Prie tiltui rāvas* grv. Tvr, *Prie upėlio buktā* pv. Plv, *Prie varčių pėva* dr., pv. Lel, *Prie viėskelio pievelýtė* pv. Pkln, *Prie vōpnyčiai slėnys* pv. Tj, *Prie žvyrynėlio slėnys* pv. Tj.

Kaip matyti, tokių sudėtinių vietovardžių dvižodžiai pirmieji dėmenys pasitaiko retai.

2. Pirmasis dėmuo *prielinksnis + tikrinis žodis*. Pastarasis gali būti vietovardis ir asmenvardis.

2.1. Pirmasis dėmuo *prielinksnis + vietovardis*, pvz.:

Až Vidūbalio kálnas dr. Lel;

Po Ardaraiščiu jauros ar. Lel, *Po Aukštuuju kalnu šakaunyčios* b., dr. Sdk, *Po Ažuolyte mąrgės* pv. Rm, *Po Bendrōjom dārymas* pv. Rim, *Po Jakėliais versmė* vrs. Ad, *Po Jaūriakalniū pėva* pv. Mrs, *Po Joniškēm kálnas* kln. Krn, *Po Júodžiais raistas* pv. Kvr, *Po Kreivažeriu laūkas* l. Sug, *Po Kuncaityne brastā* br. Slv, *Po Maleišiū darymėlis*

³⁴ Ir čia pavyzdžiai pateikiami pagal prielinksnių abėcėlę.

b. Lkm, *Po Pakubėtiškiais salà* l. Čln, *Po Petkūnais dirvà* l. Zr, *Po Pušyno kálnu balėlė* b. Užp, *Po Raudónakalniu dubėlė* pv. Lel, *Po Siaurukais balaitė* b. Dg, *Po Skubuldžiais dirvaitės* ar. Škt, *Po Skubuldžiais krūmai* krm., pv. Škt, *Po Subāčiais brastėlė* br. Dbk, *Po Surdegiiū mǎrgės* ar. Dbk, *Po Šileikėnais šniūrai* rž. Sug, *Po Vaitkūnais ketvirčià* l. Krnv, *Po Veřbiškiais šniūrai* l. Sug, *Po Vidutiñiais laūkas* l. Pcn, *Po Vindžiūliais kálnas* kln. Sem, *Po Virbiniiais kálnas* mš. Pmp;

Prie Alksnyto krūmelis krm. Dbk, *Prie Beržynėlio pėvea* pv. Blnk, *Prie Dėdžiajai gėriai šniūras* rž. Ml, *Prie Jarmāliškių laūkas* l. Lln, *Prie Kairiū dirvà* dr. Pkln, *Prie Kemsyno dirvà* dr. Pkln, *Prie Misoniū skynimėlis* b. Tj, *Prie Misoniū šniūrai* ar. Tj, *Prie Mišniūnų dešimtinė* ar. Šš, *Prie Plėpiškių laūkui kálnas* ar. Lel, *Prie Ringio duobės margėlės* ar. Vžns, *Prie Vildžiūnų salà* ar. Aln.

Kaip matyti iš pateiktų sudėtinių vietovardžių, jų pirmajame dėmenyje prielinksnis gali jungtis su įvairios darybos vietovardžiais – priesaginiais, sudurtiniais, sudėtiniais ir pan.

2.2. Pirmasis dėmuo *prielinksnis* + *asmenvardis*. Pastarasis gali būti pavardė, vardas ar pravardė, pvz.:

Až Janišiaus mǎrgės ar. Lel;

Po Beivydu dirvonai dr., rst. Lel, *Po Katrytė samanýčia* pv. Rim, *Po Kėrkom núoteka* pv. Lkm, *Po Oželiū balà* b. Sdk, *Po Semėnu kálnas* klv. Trgn, *Po Šiukštà mǎrgės* pv. Rm, *Po Vaitoniū žemė* l. Sdn, *Po Vladū šaltinis* šlt. Krk, *Po Žilinsku salà* s. Vp;

Prie Barkėvičiaus pėvea pv. Trgn, *Prie Bikėlenei pakriūta* vt. Čln, *Prie Daučiūno upėlis* upl. Trs, *Prie Kavaliausko šniūras* ar. Tj, *Prie Klimo raistai* pv. Žl, *Prie Lýberio brastà* br. Rm, *Prie Skuodžio bala* pv. Tj, *Prie Žvyrinio bala* b. Lel, *Prie Žvyrinio dirvonėlis* dr. Lel, *Prie Žvyrinio laukas* ar. Lel.

Kalbant apie čia pateiktų sudėtinių vietovardžių antrojo dėmens ir vietovardžių įvardijamo objekto pavadinimo santykį galima pasakyti, kad jis toks pat kaip ir kitų (t. y. kitokios struktūros) sudėtinių vietovardžių. Vietų vardai paliudija, kad jų antrasis dėmuo ir vietovardžiu įvardijamas objektas gali sutapti, pvz.: *Po alksniū dirvà* dr., *Po qžuolaiš brastà* br., *Po Skubuldžiais krūmai* krm., *Po Vidutiñiais laūkas* l., *Prie Barkėvičiaus pėvea* pv., *Prie Žvyrinio bala* b. ir pan. (plg. kitokios struktūros sudėtinius vietovardžius *Balōs griovys* grv., *Balañdžiū kálnas* kln., *Balbiėriškio miškas* mš., *Bálceriškių kálnas* kln., *Balčiūno raistas* rst., *Baliliñnio miškas* mš.³⁵). Tačiau neretai antrasis sudėtinių vietovardžių dėmuo ir vietovardžiu įvardijamo objekto nuoroda nesutampa, ir jų skirtumai gali būti įvairūs, pvz.: *Po kǎpčium raistėlis* rst., *Po Siaurukais balaitė* b., *Prie ākmenio pievėlė* pv. (antrasis dėmuo iš nomenklatūrinio termino deminutyvinės formos); *Prie akmeninio tiltėlio vidūpievis* pv., *Prie ganyklei pridotkai* ar., *Prie kūdros kapotiniai* ar. (antrasis dėmuo susijęs su vietovardžiais įvardijamu objektu, lyg ir detaliau jį apibūdina, plg. liet. *vidūpievis* „tarp laukų ar dirvų esanti pieva“³⁶, *pridōtkas* „pridėtinis žemės sklypas“, *kapōtinis* „kaimo galulaukėje mažas rėželis, sklypelis žemės“); *Po alksniū šniūras* rž., *Po Šileikėnais šniūrai* rž., *Prie Dėdžiajai gėriai šniūras* rž., *Po kapėliais lankà* pv., *Prie šulinio lankūtė* pv., *Prie pirtėlei versmė* šlt., *Prie ūltui rāvas* grv. (antrasis dėmuo ir vietovardžiu įvardijamo objekto pavadinimas yra tam tikri leksiniai variantai, sinonimai ar pan., plg. liet. *šniūras* „ilgas siauras žemės sklypas, rėžis“ ir *rėžis* „į

³⁵ Rengiant LVŽ netgi laikomasi nuostatos, kad sudėtinių vietovardžių antrieji dėmenys, atsiradę iš lietuvių kalbos geografinių nomenklatūrinių terminų, atstoja ir šiais vietovardžiais įvardijamų objektų nuorodas, jeigu jos kitaip nėra pažymėtos (užrašytos).

³⁶ Žodžiai ir jų reikšmės nurodoma iš *Lietuvių kalbos žodyno* (Vilnius, 1956–2002, t. 1–20).

vienkiemius neišskirstyto kaimo valstiečiui priklausantis ilgas siauras žemės sklypas“; liet. *lankà* „didelė lygi pieva, dažniausiai prie upės, potvynio metu užliejama vandens“ ir *pieva*; liet. *versmė* „vieta, kur iš požeminio vandens gyslos teka vanduo“, ir *šaltinis* „iš žemės tekanči vandens versmė“, liet. *rãvas* „griovys“ ir *griovys*) ir pan. Matyt, panašių ar kitokių sąsajų tarp sudėtinio vietovardžio antrojo dėmens ir vietovardžiu įvardijamo objekto pavadinimo būtų galima surasti ir kitais atvejais (ypač turint omenyje lietuvių kalbos žodžių daugia-reikšmiškumo faktą), pvz.: *Po Ardaraisčiu jauros* ar., *Po Bendrõjom dãrymas* pv., *Po Kirkom nuõteka* pv., *Prie dvãro telẽtnykai* pv. (plg. liet. *jãura* „šlapia, sunki, nederlinga, vasarą išdžiūstanti ir suskylanti dirva“ ir kt., *dãrymas* „kemsynė, klampi bala, raistas“, *nuõteka* „nuotaki pieva, kuria prabėga šlaitų vanduo“, *telẽtnykas* „veršiukų ganykla, pieva prie sodybos“) ir pan. Arba: *Až gẽlžkeliu dirvos* ar., *Až viẽskelio šniũrai* drb. ž., *Po bẽrzu dirvã* ar., *Po obelia šniũrai* l., *Prie Aukštãgojo laũkas* ar., *Prie kapũ laũkas* dr., *Prie Kavaliausko šniũras* ar. (plg. liet. *arũmas*, *dirbamã žẽmẽ*, *dirvã*, *laũkas*, *šniũras*) ir kt. Taigi akivaizdu, kad mažumą sudaro šios struktūros sudėtiniai vietovardžiai, kurių antrasis dėmuo ir vietovardžiu įvardijamo objekto pavadinimas būtų niekaip nesusiję (ar sunkiai susiejami), pvz.: *Po aukštuõju kalnu šakaunyčios* b., dr., *Po Júodžiais raistas* pv., *Po keliu lũgas* gn., krm, *Po Vaitkũnais ketvirčiã* l.

Tai, kas čia pasakyta apie aptariamų sudėtinių vietovardžių antrojo dėmens santykį su objekto pavadinimu (kaip jau minėta, tai būdinga ir kitokios struktūros sudėtiniais vietovardžiams³⁷), neleidžia pritarti labai supaprastintam sudėtinių vietovardžių, kurių pirmasis dėmuo yra prielinksninis, antrojo dėmens apibūdinimui, siejančiam jį tik su labai aiškiais objektą nusakančiais nomenklatūriniais terminais³⁸. Juolab kad kaip tik ant-rųjų dėmenų įvairovė ir, kaip buvo matyti, neretai kalbos išteklių turtingumą rodantis jų santykis su šiais vietovardžiais įvardijamų objektų pavadinimais, be kita ko, matyt, paliudija ir tokios struktūros vietovardžių autentiškumą.

Dėl prielinksninių ir sudėtinių vietovardžių su prielinksniniu pirmuoju dėme-niu kilmės aiškinimo. Rašant apie LVŽ ir jame pasirinktą kilmės aiškinimo būdą buvo konstatuota, kad darbe paisoma lietuvių toponimikoje nusistovėjusių šių tikrinių žodžių kilmės aiškinimo nuostatų, pagal kurias akcentuojama ne genetinė vietovardžio šaknies (kamieno) kilmė, o viso vietovardžio atsiradimo (susidarymo) šaltinis³⁹. Pastarasis, kaip etimonas, ir yra nustatomas ir įvardijamas⁴⁰.

Prielinksniniai vietovardžiai LVŽ nėra jungiami į bendrus kilmės pagrindu formuo-jamus lizdus, o abėcėlės tvarka pateikiami atskirai (taip pat daroma ir su priešdėliniais vietų vardais)⁴¹. Kai prielinksninių ir priešdėlinių vietovardžių etimonas yra tas pats, jie jungiami į vieną lizdą, ir šių vietų vardų kilmė aiškinama kartu (suprantama, kad tai da-rant niekaip neįvardijamos darybos priemonės – priešdėliai ir prielinksniai), pvz.⁴²:

³⁷ Tai įtikinamai paliudija rašomo LVŽ teksto duomenys, bet taupant vietą buvo atsakyta palygini-mui pateikti jų pavyzdžių.

³⁸ Žr.: Z. Rabačiauskaitė, *ibid.*, p. 252.

³⁹ Žr.: V. Maciejauskienė, „Lietuvos vietovardžių žodynas“: pobūdis ir sandara, p. 107–108; V. Maciejauskienė, Dėl latvių ir lietuvių vietovardžių ..., p. 131.

⁴⁰ Dėl vietovardžių kilmės aiškinimo LVŽ plačiau žr.: L. Bilkis, Dėl vietovardžių kilmės aiškinimo „Lietuvos vietovardžių žodyne“, *Tarptautinė Kazimiero Būgos konferencija: Etimologija ir onomasti-ka (Pranešimų tezės)*, 2001, p. 12–14.

⁴¹ Dėl to plačiau žr.: V. Maciejauskienė, „Lietuvos vietovardžių žodynas“: pobūdis ir sandara, p. 109–110.

⁴² Šie ir keletas toliau pateikiamų pavyzdžių yra paimti iš M. Razmukaitės rašyto LVŽ teksto autorei maloniai su tuo sutikus.

Ažusmėlis krm. Kur; **Ažu smėlio** pv. Trgn; **Ažū smėlių** pv. Skš. Iš liet. *smėlis, smėlys* „smulki nuosėdinė arba nuotrupinė uoliena; žemė iš tokios uolienos (LKŽ XIII 153, 154)⁴³.

Ažūupė pv. Bnk, Sdk; **Ažūupis** dr. PnmR; pv. Bnk; **Ažū ūpės** ar. Km. Iš liet. *ūpė* „didelė, natūrali vandens tėkmė, srovė, tekanti sausumos paviršiumi savo pačios išgraužta vaga“ (LKŽ, XVII: 511).

Kaip matyti iš LVŽ pirmojo tomo teksto, tokio šių darybos būdų vietovardžių jungimo į vieną lizdą atvejų nėra daug. Dažniausiai prielinksniniai vietovardžiai vieni sudaro LVŽ straipsnius (lizdus), pvz.:

Až baliūtės mš. Sr. Iš liet. *baliūtė*, plg. *balà* „klampi vieta, dažniausiai su stovinčiu joje vandeniu; pelkė, raistas“ (LKŽ, I: 579).

Až brastos dr. Avl; **Až brastų** l., pv. Rim. Iš liet. *brastà* „negili upės vieta, per kurią galima perbristi, pervažiuoti“ (LKŽ, I: 1005).

Až Bukėlio l. Grv. Iš pvd. *Bukėlis* (LPŽ, I: 340).

Až Būsilo pv. Int. Iš avd. *Būsilas* (LPŽ, I: 362).

Až Dubiūsios ž. Str. Iš pievos vardo *Dubiója* (VK).

Až Duobių kálno pv. Skš. Iš kalno vardo *Duobių kálnas* (VK).

Až Kreiviškės ž. Str. Iš pievos vardo *Kreiviškė* (VK).

Až Pavilkaraisčio ar., dr., rst. Lel. Iš raisto vardo *Pavilkaraitis* (VK).

Až Rūngio krm., mš. Vžns. Iš upės vardo *Ringys* (LUEV: 135–136).

Iš pavyzdžių matyti, kad prielinksninių vietovardžių etimoniai gali būti bendriniai ir tikriniai žodžiai (pastarieji – asmenvardžiai arba įvairios darybos vietovardžiai).

Patikslinus prielinksninio vietovardžio sampratą, t. y. atskyrus darybos požiūriu prielinksninius ir sudėtinius vietovardžius su prielinksniniu pirmuoju dėmeniu, darosi akivaizdu, kad kalbamosios struktūros sudėtiniai vietovardžiai neturėtų būti pateikiami viename lizde su prielinksniniais vietovardžiais. LVŽ tikslingiausia juos pateikti atskirai pagal pirmojo dėmens prielinksnio abėcėlę. Tai darytina pirmiausia atsižvelgiant į prielinksninių vietovardžių, visų sudėtinių vietovardžių ir kalbamosios struktūros sudėtinių vietų vardų kilmės vertinimo ypatumus.

Kaip vertinama prielinksninių vietovardžių kilmė, jau buvo matyti iš pateiktų pavyzdžių. Aiškinant LVŽ sudėtinių vietovardžių kilmę laikomasi nuostatos įvardyti abiejų dėmenų etimonus. Neaiškinami tik antrieji dėmenys, atsiradę iš itin dažnai pasikartojančių, visuotinai lietuvių kalboje paplitusių geografinių nomenklatūrinių terminų (šiuo metu jų išskirta apie 24). Prieš aiškinant abiejų dėmenų kilmę įvardijamas vietovardžių darybos būdas, pvz.:

Ažuolų lankà pv. Krp, Žmt. Sudėtinis vv. Pirmasis dėmuo iš liet. *ąžuolas* „labai kietos medienos lapuotas medis (*Quercus*)“ (LKŽ, I: 534), antrasis iš liet. *lankà* „didelė lygi pieva, dažniausiai prie upės, potvynio metu užliejama vandens“ (LKŽ, VII: 125).

Berželių pridótkai l. Blnk. Sudėtinis vv. Pirmasis dėmuo iš liet. *beržėlis*, plg. *béržas* „lapuotas medis balta tošimi (*Betula*)“ (LKŽ, I: 775); antrasis dėmuo iš slavizmo *pridótkas* „pridėtinis žemės sklypas“ (LKŽ, X: 612).

⁴³ Šiuose ir toliau pateikiamuose pavyzdžiuose yra LVŽ vartojamų santrumpų: LKŽ – *Lietuvių kalbos žodynas*, Vilnius, 19562002, t. 1–20.; LPŽ – *Lietuvių pavardžių žodynas*, Vilnius, 19851989, t. 1–2; LUEV – *Lietuvos TSR upių ir ežerų vardynas*, Vilnius, 1963; VK – *Lietuvių vietovardžių, užrašytų iš gyvosios kalbos, kartoteka*.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad kildinant pirmuosius šių sudėtinių vietovardžių dėmenis iš apeliatyvų *ąžuolas*, *beržėlis*, be kita ko, yra tiksliai išlaikomas šiems vietovardžiams būdingas dėmenų santykis, pagal kurį pirmasis dėmuo apibrėžia (determinuoja) antrąjį. Tai ypač svarbu, kai vertinant vietovardžių kilmę yra akcentuojama ne genetinė jų šaknies (kamieno) kilmė, o vietų vardų susidarymo (atsiradimo) šaltinis. Kaip minėta, kaip tik tokios nuostatos laikomasi LVŽ.

Kaip šiame kontekste vertintina sudėtinių vietovardžių prielinksninių pirmųjų dėmenų kilmė? Galbūt galima nepaisyti prielinksnio (plg. prielinksninių vietovardžių kilmės aiškinimą) ir pirmųjų dėmenų etmonais įvardyti tuos pačius apeliatyvus kaip ir anksčiau pateiktų sudėtinių vietovardžių atveju, pvz.:

Po ąžuolaīs brastà br. Rm. Sudėtinis vv. Pirmasis dėmuo iš liet. *ąžuolas* „labai kietos medienos lapuotas medis (*Quercus*)“ (LKŽ, I: 534), antrasis iš liet. *brastà* „negili upės vieta, per kur galima perbristi, pervažiuoti“ (ten pat: 1005).

Prie beržėlių lieknėlis krm. Vad. Sudėtinis vv. Pirmasis dėmuo iš liet. *beržėlis*, plg. *bėržas* „lapuotas medis balta tošimi (*Betula*)“ (LKŽ, I: 775); antrasis dėmuo iš liet. *lieknėlis*, plg. *liėknas*, *liėknas* „šlapia vieta, apaugusi krūmais ir skurdžiais medžiais, raistas“ (LKŽ, VII: 418).

Tačiau akivaizdu, kad tokiu būdu ne tik nepreciziškai įvardijamas vietovardžio pirmojo dėmens susidarymo šaltinis, bet ir nepaisoma šios darybos vietovardžių dėmenims būdingų tarpusavio santykių. Mat antrasis dėmuo *brastà* yra apibrėžtas (determinuotas) ne apeliatyvu *ąžuolas*, bet prielinksniniu junginiu *po ąžuolaīs*, o antrasis dėmuo *lieknėlis* – ne apeliatyvu *beržėlis*, o prielinksniniu junginiu *prie beržėlių*. Vadinasi, vertinant šios struktūros vietovardžių pirmųjų dėmenų kilmę, reikėtų vienu ar kitu būdu parodyti, kad tie dėmenys yra prielinksniniai (pvz., konstatuojant *pirmasis prielinksninis dėmuo ...*, teigiant, kad *pirmasis dėmuo iš liet. po ąžuolaīs, prie beržėlių* ar pan.). Tai galėtų atrodyti taip:

Po ąžuolaīs brastà br. Rm. Sudėtinis vv. Pirmasis prielinksninis dėmuo iš iš liet. *ąžuolas* „labai kietos medienos lapuotas medis (*Quercus*)“ (LKŽ, I: 534), antrasis iš liet. *brastà ...*

Arba: **Po ąžuolaīs brastà** br. Rm. Sudėtinis vv. Pirmasis dėmuo iš liet. *po ąžuolaīs*, plg. *ąžuolas* „labai kietos medienos lapuotas medis (*Quercus*)“ (ten pat); antrasis dėmuo iš...

Taip pat pateiktinas ir kitokių šios struktūros sudėtinių vietovardžių pirmųjų dėmenų kilmės vertinimas (turimi omenyje pirmieji prielinksniniai dėmenys, atsiradę iš junginių *prielinksnis + asmenvardis, prielinksnis + vietovardis* ir pan.)⁴⁴.

Apibendrinamosios pastabos. Lietuvių prielinksniniai vietovardžiai yra mažai tirti. Kaip minėta, išsamiai jie aptarti tik viename straipsnyje, kuris publikuotas palyginti seniai. Vėlesniuose lietuvių toponimikos darbuose šie vietų vardai nėra minimi, taigi ir vietovardžių darybos tyrimui taikomoje gramatinėje klasifikacijoje jų vieta nėra nurodyta.

Net ir pripažįstant kai kurias problemas, susijusias su prielinksninių vietovardžių atrankos ir autentiškumo dalykais, jokių abejonių nekelia tokių vietovardžių buvimo faktas. Kaip liudija Lietuvių vietovardžių, užrašytų iš gyvosios kalbos, kartotekos duomenys, jie funkcionuoja įvairiose Lietuvos vietose.

Darybos požiūriu prielinksniniai vietovardžiai vertintini kaip antriniai ir gramatinėje klasifikacijoje turėtų būti minimi po vedinių (galūnių, priesagų, priešdėlių), greta

⁴⁴ Baigiant pasakytina, kad aptarti šiuos dalykus atrodė aktualu ir todėl, kad dėl jų LVŽ pirmojo tomo autorių požiūriai nėra vienodi. Tai, kas išdėstyta čia, suprantama, yra šio straipsnio autorės nuomonė.

sudurtinių ir sudėtinių vietovardžių. Labai aiškus ir apibrėžtas sudėtinių vietovardžių dėmenų, susidariusių iš žodžių, priklausančių tik savarankiškomis kalbos dalims, santykis – pirmasis dėmuo apibrėžia (determinuoja) antrąjį dėmenį – akivaizdžiai liudija, kad prielinksniniai vietovardžiai negali būti priskiriami prie sudėtinių vietų vardų (tai daryta minėtame straipsnyje).

Tik labai sąlygiškai prielinksniniais vadintini tokie sudėtiniai vietovardžiai, kurių pirmasis dėmuo yra prielinksninis. Tai darant įvardijamas ne tokių vietovardžių darybos būdas (pagal pastarąjį tai yra sudėtiniai vietovardžiai), o tik pasakoma, kad viena iš jų sudedamųjų dalių yra prielinksnis, kad jie prasideda prielinksniu ar pan. Atkreipti į tai dėmesį paskatino vėlgį minėtame straipsnyje pateiktas jų, kaip darybos požiūriu prielinksninių, vertinimas. Šių savitos struktūros sudėtinių vietovardžių funkcionavimą įvairiose Lietuvos vietose įtikinamai paliudija kartotekos duomenys.

Baigiamo rengti LVŽ pirmojo tomo tekstas atkreipė dėmesį į kai kuriuos prielinksninių vietovardžių ir sudėtinių vietovardžių, kurių pirmasis dėmuo yra prielinksninis, kilmės vertinimo ypatumus. Manytina, kad kalbant apie šios struktūros sudėtinių vietovardžių pirmojo dėmens kilmę vienu ar kitu būdu reikėtų parodyti, kad jis yra prielinksninis. Šitai būtų tiksliai įvardijamas šio dėmens susidarymo šaltinis ir atsižvelgta į sudėtinių vietovardžių dėmenų santykio specifiką.

Gauta 2007 04 01
Parengta 2007 04 04

Vietovardžiais įvardijamų objektų nuorodų sutrumpinimai

ar. – arimas	klon. – klonis	sk. – skardis
b. – bala	klv. – kalva	skl. – sekluma
br. – brasta	krm. – krūmai	šl. – šlaitas
d. – duobė	krnt. – krantas	šlt. – šaltinis
db. – dauba	l. – laukas	up. – upė
dr. – dirva	l. dalis – lauko dalis	upl. – upelis
drb. ž. – dirbama žemė	mš. – miškas	vlks. – valksna
ež. – ežeras	mš. dalis – miško dalis	vng. – vingis
ež. dalis – ežero dalis	paež. – paežerė, paežerys	vr. – versmė
gn. – ganykla	pkrint. – pakrantė	vt. – vieta
grv. – griovys	plk. – pelkė	vt. ežere – vieta ežere
k. – kaimas	pv. – pieva	vt. miške – vieta miške
k. dalis – kaimo dalis	pv. dalis – pievos dalis	ž. – žemė
kdr. – kūdra	rst. – raistas	
kl. – kelias	rž. – rėžis	
kln. – kalnas	s. – sala	

Vietovardžiais įvardijamų objektų lokalizacijos nuorodų sutrumpinimai

Ad – Adūtiškis (Švenčionių r.)	Btg – Betýgala (Raseinių r.)
Aln – Alantà (Molėtų r.)	Btr – Butrimónys (Alytaus r.)
Alns – Aliónys (Širvintų r.)	Btrm – Butrimónys (Šalčininkų r.)
Als – Alsėdžiai (Plungės r.)	Būd – Būdà (Prienu r.)
Alš – Alšėnai (Kauno r.)	Čb – Čiobiškis (Širvintų r.)

- An – Anykščiai
 Ant – Atalieptė (Zarasų r.)
 Antz – Antāzavė (Zarasų r.)
 Atk – Atkōčiai (Ukmergės r.)
 Auk – Aukštādvaris (Trakų r.)
 Avl – Aviliai (Zarasų r.)
 Baib – Baibiai (Zarasų r.)
 Bln – Bieliōnys (Švenčionių r.)
 Blnk – Bálninkai Molėtų r.)
 Bnk – Benekáinys (Baltarusija)
 Brš – Bīrštonas (Prienuų r.)
 Brž – Bīržai
 Dtk – Dietkaučiznà (Ignalinos r.)
 Dv – Dievėniškės (Šalčininkų r.)
 Erž – Eřžvilkas (Jurbarko r.)
 Gdr – Giedraičiai (Molėtų r.)
 Glv – Gėlvonai (Širvintų r.)
 Grnk – Griņkiškis ((Radviliškio r.)
 Grv – Gervėčiai (Baltarusija)
 Gžn – Gaižiūnai (Molėtų r.)
 Int – Iņturkė (Molėtų r.)
 Jcč – Jucáičiai (Šilalės r.)
 Jk – Jakėnai (Varėnos r.)
 JnšM – Jōniškis (Molėtų r.)
 Jsv – Jōsvainiai (Kėdainių r.)
 Jz – Jiėznas (Prienuų r.)
 Kdn – Kėdáiniai
 Klk – Klýkoliai (Akmenės r.)
 Klnš – Kálniškiei (Tauragės r.)
 Kltn – Kałtinėnai (Šilalės r.)
 Klvr – Kalvarijà (Marijampolės r.)
 Km – Kamajai (Rokiškio r.)
 Knv – Kaniavà (Varėnos r.)
 Kpč – Kāpčiamiestis (Lazdijų r.)
 Krk – Krākės (Kėdainių r.)
 Krn – Krúonis (Kaišiadorių r.)
 Krns – Kriaūnos (Rokiškio r.)
 Krnv – Kernavė (Širvintų r.)
 Krp – Kruopiai (Akmenės r.)
 Krtv – Kūrtuvėnai (Šiaulių r.)
 Ktk – Kūktiškės (Utenos r.)
 Ktv – Kietāviškės (Kaišiadorių r.)
 Kur – Kurkliai (Anykščių r.)
 Kvr – Kavárskas (Anykščių r.)
 Ldk – Lyduōkiai (Ukmergės r.)
 Lel – Leliūnai (Utenos r.)
 Čk – Čėkiškė (Kauno r.)
 Čln – Čiulėnai (Molėtų r.)
 Dbg – Dubingiai (Molėtų r.)
 Dbk – Debeikiai (Anykščių r.)
 Dg – Daūgai (Alytaus r.)
 Dgč – Degūčiai (Zarasų r.)
 Dgl – Daūgailiai (Utenos r.)
 DglšN – Naujās Daugėliškis (Ignalinos r.)
 Dkšt – Dūkštas (Ignalinos r.)
 Dl – Dėltuva (Ukmergės r.)
 Drsk – Drūskininkai
 Ds – Dūsetos (Zarasų r.)
 Lpn – Liepōnys (Trakų r.)
 Luok – Luokesà (Molėtų r.)
 Lzd – Lazdijai
 Lž – Laižuva (Mažeikių r.)
 Mdž – Modžiūnai (Švenčionių r.)
 Ml – Mielagėnai (Ignalinos r.)
 Mlt – Molėtai
 Mnd – Mindūnai (Molėtų r.)
 Mrc – Marcinkōnys (Varėnos r.)
 Mrk – Merkinė (Varėnos r.)
 Mrs – Miroslāvas (Alytaus r.)
 Msn – Mūsinkai (Širvintų r.)
 Nmk – Nemākščiai (Raseinių r.)
 Ob – Obėliai (Rokiškio r.)
 Pbs – Pabáiskas (Ukmergės r.)
 Pcn – Pociūnai (Joniškio r.)
 Pd – Padubysys (Šiaulių r.)
 Pg – Pagiriai (Kėdainių r.)
 Pj – Pajūris (Šilalės r.)
 Pjv – Pajevonys (Vilkaviškio r.)
 Pkln – Pakalniai (Utenos r.)
 Pld – Pelėdnagai (Kėdainių r.)
 Plkl – Pīliakalnis (Šilalės r.)
 Plm – Palómenė (Kaišiadorių r.)
 Plt – Pláteliai (Plungės r.)
 Plv – Pīlviškiai (Vilkaviškio r.)
 Pmp – Pūmpėnai (Pasvalio r.)
 Pnm – Panemunėlis (Rokiškio r.)
 PnmR – Panemūnis (Rokiškio r.)
 Pnv – Piniavà (Panevėžio r.)
 Ppl – Papiļys (Biržų r.)
 Ppr – Papařčiai (Kaišiadorių r.)
 Ps – Pasvalys
 Pškn – Poškōnys (Šalčininkų r.)

- Lkm – Liňkmenys (Ignalinos r.)
 Lksn – Luksnėnai (Alytaus r.)
 Ll – Lioliaĩ (Kelmės r.)
 Lln – Lieliónyš (Prienų r.)
 Lp – Lėipalingis (Lazdijų r.)
 Rm – Ramýgala (Panevėžio r.)
 Rmš – Ruňšiškės (Kaišiadorių r.)
 Rod – Ródūnia (Baltarusija)
 Rs – Rasėiniai
 Rt – Rietāvās (Plungės r.)
 Rud – Rudnià (Varėnos r.)
 Rzg – Ruzgaĩ (Mažeikių r.)
 Saml – Samylaĩ (Kauno r.)
 Sdk – Sudeĩkiai (Utenos r.)
 Sdn – Sadúnai (Zarasų r.)
 Sem – Semeliškės (Trakų r.)
 Skėm – Skėmiai (Radviliškio r.)
 Skm – Skiemónys (Anykščių r.)
 Skš – Sėkiškiai (Ignalinos r.)
 Sld – Saldūtiškis (Utenos r.)
 Slk – Sālakas (Zarasų r.)
 Slv – Slavĩkai (Šakių r.)
 Sng – Sangrūdà (Marijampolės r.)
 Sngl – Suňgailiškiai (Tauragės r.)
 Snt – Sintautaiĩ (Šakių r.)
 Sntk – Sántaika (Alytaus r.)
 Sr – Sariaĩ (Švenčionių r.)
 Srj – Seirĩjai (Lazdijų r.)
 Srv – Surviliškis (Kėdainių r.)
 Stč – Stačiúnai (Pakruojo r.)
 Str – Strūnaitis (Švenčionių r.)
 Sug – Sugiňčiai (Molėtų r.)
 Sv – Svėdasaĩ (Anykščių r.)
 Šd – Šeduvà (Radviliškio r.)
 Škt – Šaūkotas ((Radviliškio r.)
 Šln Šiaulėnai (Radviliškio r.)
 Šmn – Šimónys (Kupiškio r.)
 Šmnš – Šeimyniškiai (Anykščių r.)
 Šš – Šėšuóliai (Ukmergės r.)
 Št – Šėta (Kėdainių r.)
 Štk – Šateĩkiai (Plungės r.)
 Šut – Šútai (Švenčionių r.)
 Šv – Švėkšna (Šilutės r.)
 Pv – Pivašiúnai (Alytaus r.)
 Pžl – Paąžuóliai (Molėtų r.)
 Rdm – Rudaminà (Lazdijų r.)
 Rgl – Ragėliai (Rokiškio r.)
 Rim – Rimšė (Ignalinos r.)
 Švn – Šveňtežeris (Lazdijų r.)
 Tj – Taujėnai (Ukmergės r.)
 Trg – Tauragė
 Trgn – Taurágnai (Utenos r.)
 Trs – Truskavà (Kėdainių r.)
 Tv – Tvėrai (Plungės r.)
 Tvr – Tverėcius (Ignalinos r.)
 Ut – Utenà
 Užp – Užpāliai (Utenos r.)
 Vad – Vadókliai (Panevėžio r.)
 Varn – Vañniai (Telsių r.)
 Vdk – Vidùklė (Raseinių r.)
 Vdn – Vidėniškiai (Molėtų r.)
 Vdžg – Vadžgirýs (Jurbarko r.)
 Vdš – Vđiškės (Ignalinos r.)
 Vgr – Vegėriai (Akmenės r.)
 Vyd – Vydėniai (Varėnos r.)
 Vks – Vieksniaĩ (Mažeikių r.)
 Vlk – Valkiniňkai (Varėnos r.)
 Vnt – Ventà (Akmenės r.)
 Vp – Vėpriei (Ukmergės r.)
 Vrn – Varėnà
 Vvs – Vėvis (Trakų r.)
 Vžns – Výzuonos (Utenos r.)
 Zb – Zibalaiĩ (Širvintų r.)
 Zbš – Zūbiškės (Kaišiadorių r.)
 Zk – Zùikos (Ignalinos r.)
 Zr – Zarasaiĩ
 Žkl – Žùkliškės (Zarasų r.)
 Žl – Žėlva (Ukmergės r.)
 Žmt – Žemaitkiemis (Ukmergės r.)
 Žsl – Žāsliai (Kaišiadorių r.)
 Žž – Žiežmāriai (Kaišiadorių r.)

VITALIJA MACIEJAUSKIENĖ

Lithuanian prepositional place names re-examined

Summary

The paper sets out to re-examine prepositional place names in Lithuanian on the basis of the data collected from the *Database of Lithuanian Place Names Recorded in Actual Speech Situations (Lietuvių vietovardžių, užrašytų iš gyvosios kalbos, kartoteka)*. Their detailed study was made only once – in an article written fairly long ago (1969). In later works on toponymy, the above place names were not discussed. This is why they are not included in the grammatical classification applied in the investigation of the formation principles of toponyms.

The data have attested to the fact that prepositional toponyms are actively used in various places of Lithuania. They have been recorded from actual language use in different periods when developing and updating the database.

From the point of view of word formation, prepositional place names are treated as subordinate. They are located in the grammatical classification below the derivatives (inflections, suffixes, prefixes) at the same level as compound and complex place names. Prepositional toponyms are not attributed to complex toponyms, unlike the treatment they received in the above article of 1969. The reason for such new treatment is that the constituents of complex place names are derived from (major) word classes and the first constituent determines the second. In the process of toponymisation, prepositions combine with proper and common nouns.

Prepositional place names do not include complex place names whose first constituents are prepositional phrases. This treatment is different from the one offered in the previous article, where these toponyms were attributed to prepositional place names. Treating them as prepositional place names would be quite inadequate, since the name does not suggest their way of formation (complex place names). However, it does reflect their feature of having a preposition as one of the constituents.

When dealing with the origin of complex place names whose first constituent is a preposition, it is important to identify how the constituent part evolved. Thus the specific nature of the relationship between the constituent parts of complex place names would be taken into consideration.

The paper offers a number of Lithuanian prepositional place names and complex place names of a fairly specific structure with the preposition as the first element, which are published for the first time.